

Функціонування і розвиток механізмів державного управління

УДК 351

Кропивницький Віталій Станіславович

кандидат технічних наук,

генерал-майор служби цивільного захисту, Начальник

Український науково-дослідний інститут цивільного захисту

Кропивницький Виталий Станиславович

кандидат технических наук,

генерал-майор службы гражданской защиты, Начальник

Украинский научно-исследовательский институт гражданской защиты

Kropivnitskiy Vitaliy

Candidate of Science in Technology,

Major General of the Civil Protection Service, Head

Ukrainian Research Institute of Civil Protection

ORCID: 0000-0002-3527-7283

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПОЖЕЖНОЮ ОХОРОНОЮ
УКРАЇНИ У СВІТОВІЙ ІСТОРІЇ ПОЖЕЖНИЦТВА
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ
МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ
ПОЖАРНОЙ ОХРАНОЮ УКРАИНЫ В МИРОВОЙ ИСТОРИИ
ПОЖАРНОГО ВЕДОМСТВА
PECULIARITIES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF
MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF UKRAINE FIRE
PROTECTION IN THE WORLD HISTORY OF FIRE**

Анотація. Уточнено сутність процесів формування та розвитку механізмів державного управління пожежною охороною України у світовій історії пожежництва. Обґрунтовано, що питання пожежної

охорони хвилювали найвидатніших вчених людства. Якщо римський імператор Нерон черпав своє творче натхнення в спогляданні грандіозної пожежі Рима, то Гете був не тільки великим поетом, а й організатором пожежної охорони у Веймарській республіці. Тема пожеж знайшла своє відображення в творчості Тараса Шевченка, художника Брюлова, композитор Шостакович у лавах добровольців брав участь у гасінні пожеж після нальотів ворожої авіації в роки другої світової війни.

Визначено, що покликання пожежника полягає не лише в тому щоб бігти гасити пожежу, пожежник-рятувальник – це людина, яка рятує життя інших і вмiє це робити, у якiї є внутрiшня потреба таких дiй. У рiзних краiнах бойовi пожежнi машини i бойовий одяг пахнуть однаково – димом, кiптявою, потом. I завдання пожежників всюди однаковi – порятунок людей i матерiальних цiнностей. Доведено, що, потрапивши на службу в пожежну охорону, людина змiнюється. На пожежi маленький колектив працює в одному енергетичному полi, де дiє загальний розум.

Проаналiзовано, що основна мотивацiя рятувальника або пожежника повинна базуватися на iсторiї, на гордостi за свою професiю. Це той фундамент, на якому потрiбно робити надбудову. Визначено, що професiонал – це не тiльки обсяг знань, але i любов до своєї професiї. Гасiння пожеж – наука високоточна. Пiдготовка офiцера-пожежника включає в себе вивчення теплофiзики, механiки, опору матерiалів, спецiмiї, тактики гасiння пожеж, без цього неможлива ефективна робота пожежно-рятувальних пiдроздiлiв.

Ключові слова: механізми державного управління, пожежна охорона, пожежно-рятувальні пiдроздiли, державне регулювання системи пожежництва.

Аннотація. Уточнена суцність процесов формирования и развития механизмов государственного управления пожарной охраной Украины в мировой истории пожарного ведомства. Обосновано, что

вопросы пожарной охраны волновали выдающихся ученых человечества. Если римский император Нерон черпал свое творческое вдохновение в созерцании грандиозного пожара Рима, то Гете был не только великим поэтом, но и организатором пожарной охраны в Веймарской республике. Тема пожаров нашла свое отражение в творчестве Тараса Шевченко, художника Брюллова. Композитора Шостакович в рядах добровольцев участвовал в тушении пожаров после налетов вражеской авиации в годы второй мировой войны.

Определено, что призвание пожарного заключается не только в том, чтобы бежать тушить пожар, пожарный-спасатель - это человек, который спасает жизни других и умеет это делать, у которого есть внутренняя потребность таких действий. В разных странах боевые пожарные машины и боевая одежда пахнут одинаково - дымом, копотью, потом. И задача пожарных везде одинакова - спасение людей и материальных ценностей. Доказано, что, попав на службу в пожарную охрану, человек меняется. На пожаре маленький коллектив работает в одном энергетическом поле, где действует общий разум.

Проанализировано, что основная мотивация спасателя или пожарного должна базироваться на истории, гордости за свою профессию. Это тот фундамент, на котором нужно делать надстройку. Определено, что профессионал - это не только объем знаний, но и любовь к своей профессии. Тушение пожаров - наука высокоточная. Подготовка офицера-пожарного включает в себя изучение теплофизики, механики, сопротивления материалов, спецхимии, тактики тушения пожаров, без этого невозможна эффективная работа пожарно-спасательных подразделений.

Ключевые слова: механизмы государственного управления, пожарная охрана, пожарно-спасательные подразделения, государственное регулирование пожарных систем.

Summary. *The essence of the processes of formation and development of mechanisms of state management of fire protection of Ukraine in the world history of firefighting is specified. It is substantiated that the issues of fire protection worried the greatest scientists of humanity. If the Roman emperor Nero drew his creative inspiration in contemplating the grand fire of Rome, Goethe was not only a great poet but also the organizer of the fire protection in the Weimar Republic. The theme of the fires was reflected in the work of Taras Shevchenko, artist Bryulov, composer Shostakovich in the ranks of volunteers participated in the extinguishing of fires after the enemy air strikes during the Second World War.*

It is determined that calling a firefighter is not just about running out of fire, a firefighter is a person who saves the lives of others and knows how to do it, which has an intrinsic need for such actions. In different countries, fire fighting vehicles and combat clothing smell the same - smoke, smoke, sweat. And the tasks of firefighters are the same everywhere - saving people and property. It is proved that, when he enters the fire department, the person changes. In a fire, a small team works in the same energy field where the common mind works.

It is analyzed that the main motivation of a rescuer or firefighter should be based on history, on pride in their profession. This is the foundation on which you need to build an add-on. It is determined that a professional is not only the amount of knowledge, but also the love of his profession. Extinguishing fires is a precision science. Training of firefighter includes the study of thermophysics, mechanics, resistance of materials, special chemistry, tactics of firefighting, without this the effective work of fire and rescue units is impossible.

Key words: *mechanisms of public administration, fire protection, fire-fighting units, state regulation of the fire-fighting system.*

Постановка проблеми. Еволюційний розвиток механізмів державного управління пожежною охороною почався в той момент, коли Прометей дарував людині вогонь, який, як відомо, має дві сторони – творчу і руйнівну. Мирне хатнє вогнище дає нам тепло, затишок і смачну їжу, руйнівна ж сила вогню пробуджується, коли ми втрачаємо над ним контроль, що призводить до пожежі.

На розвиток пожежної охорони слід дивитися в контексті історичних процесів, Удосконалення пожежної охорони рухалося разом із розвитком цивілізації і в усьому світі йшло приблизно паралельно, - якщо прогресивна новація впроваджувалася в одній країні, незабаром передовий досвід поширювався й на інші країни і навіть континенти. Корені взаємовпливу – в глибині століть, у традиціях вогнепоклонників трипільської культури, язичницьких віруваннях давніх слов'ян, грецькій міфології...

Сучасні пожежники вважають своєю предтечею перші професійні пожежні команди Стародавнього Риму. Римський пожежний шолом із тих часів перетерпів деяку трансформацію, але досі в оновленому вигляді використовується в усіх країнах світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню аспектів формування механізмів державного управління розвитком пожежної охорони присвячені праці вчених, таких як: Е. Лунда, П. Федотова, Д. Яворницького, А. Чехова, С. Шумова, Н. Требезова та інші. Враховуючи наявність різноманітних підходів до аналізу питання пожежної охорони, які, переважно, ґрунтуються на загальнотеоретичних уявленнях про її сутність, важливим науково-практичним завданням стає аналіз еволюційних чинників реалізації механізмів державного управління пожежною охороною України у світовій історії пожежництва.

Метою статті є обґрунтування процесів формування та розвитку механізмів державного управління пожежною охороною України у світовій історії пожежництва.

Виклад основного матеріалу. Тисячу років тому Ярослав Мудрий своїми княжими указами визначав відповідальність за підпал. Історики зазначають, що часи його князювання (1019-1054 роки) можна вважати початком законодавчої боротьби з пожежами на території сучасної України [1].

Люди страждали від згарищ при військових набігах, від руйнівних природних пожеж, від підпалів, що знищували цілі міста і селища. Поступово від сліпої віри в неминучість «божого кару» люди переходили до розуміння необхідності і важливості протистояння вогню, з'являлися певні пристосування, техніка, системи пожежогасіння. Запорізькі козаки, коли ходили в морські бойові походи, незважаючи на брак місця в човнах брали з собою водоливні труби, які дозволяли на відстані трьох-чотирьох метрів загасити вогонь від ворожої стріли і врятувати людські життя.

Якщо поглянути на територію сучасної України крізь призму історичних подій, то побачимо, що у кожного регіону, будь то Поділля, Київщина, Слобожанщина, Галичина, Волинь, Закарпаття, Крим тощо – своя унікальна історія. Деякі території перебували в різний час в складі Австро-Угорщини, Польщі, Чехії, Росії, що залишало свій відбиток на політичному, культурному, економічному житті і, відповідно, впливало на розвиток пожежної охорони, добровільних пожежних дружин цих регіонів [2-4].

Науково-технічний прогрес значною мірою розширив можливості людства у вивченні природи вогню, поширення інформації про причини і наслідки спустошливих пожеж, розробках методів їх попередження та засобів гасіння [5]. На озброєння бралися кращі технології, розроблені в Англії та Америці, традиції добровольчого руху Франції та Німеччини.

Питання пожежної охорони хвилювали найвидатніших вчених людства. Якщо римський імператор Нерон черпав своє творче натхнення в спогляданні грандіозної пожежі Рима, то Гете був не тільки великим поетом, а й організатором пожежної охорони у Веймарській республіці. Тема пожеж знайшла своє відображення в творчості Тараса Шевченка, художника Брюлова, композитор Шостакович у лавах добровольців брав участь у гасінні пожеж після нальотів ворожої авіації в роки другої світової війни.

Традиції, які дійшли до нас з давніх часів, завжди несли в собі набагато більше, ніж знання, уміння і досвід, - вони передавали ще й певну енергетику [6-7].

На художніх полотнах різних країн і часів ми бачимо зображення пожежників Америки, Франції, Німеччини, України, які тримають на руках врятовану дитину. Це символічно, митці не змовчали, вони відображали своє бачення героїзму пожежників [8]. У ті часи, ще не маючи ні захисних костюмів, ні апаратів на стислому повітрі, пожежники, ризикуючи своїм життям, лізли в саме пекло і рятували людей.

Пожежник – це небайдужа, безкорислива людина, патріот, його роботу з ризиком для життя ніякими зарплатами не виміряти...

У світі пожежники завжди були виокремлені в свій соціум. Існує дух пожежника, є спільний янгол-охоронець у вогнеборців, який наповнює душі цих людей особливими якостями. Спільнота пожежників усього світу справді існує, - де б ти не був, пожежники в будь-якій країні завжди готові простягнути руку допомоги. За час служби не раз доводилося переконуватися, що ця дружба тепліше, ніж у представників інших професій. Вона існує на духовному, енергетичному рівні.

Потрапивши на службу в пожежну охорону, людина змінюється. Коли ми приїжджаємо на пожежу, там немає ситуації «начальник-підлеглий», - є більш досвідчений і менш досвідчений. У розвідку йде

більш досвідчений. На пожежі маленький колектив працює в одному енергетичному полі, де діє загальний розум [9].

У 1986 році в Чорнобилі пожежні Прип'яті показали, наскільки люди готові до самопожертви. Хтось каже, мовляв, полізли в пекло, бо не знали... Знали! Кожна людина, яка постійно працює в надзвичайній обстановці, має почуття самозбереження, загострене відчуття небезпеки, вона може не знати, але відчуває надвисокий ступінь ризику. І попри це – готова пожертвувати власним життям заради порятунку інших, порятунку, як це було на ЧАЕС, без перебільшення, світу.

Навколо сьогоднішньої пожежної служби України точиться багато розмов. Однак, не дивлячись ні на що, український пожежник готовий до «буденного» героїзму. Пригадується, як кілька років тому в Польщі були великі пожежі, і сусіди попросили нас про допомогу. В Україні сформували зведений загін західного регіону і відправили туди. Коли колона перетинала польський кордон, працівники митниці та прикордонники Польщі виходили дивилися на нашу техніку, на наших людей у невибагливому обмундируванні, взутих в прості кирзові чоботи, і тихенько хихотіли. Два тижні зведений загін працював в Польщі, виконав великий обсяг роботи, а коли повертався в Україну, всі митники та прикордонники з польської сторони вишикувалися вздовж пропускового коридору і, поки машини переїжджали через кордон, аплодували [10]...

При глибокому знайомстві історією пожежної служби виникає почуття гордості і водночас запитання – чому настільки серйозна історія пожежної охорони раніше лишалася в тіні?

Йдеться не про традиції, які передаються в підрозділах, це зрозуміло. Але чому не говорилося про те, що було в доісторичні часи, в середньовіччі, як тоді боролися з пожежами? Які були традиції в дореволюційний час, коли організовувався рух волонтерства, наскільки духовно заряджене було товариство добровольців, як люди любили цю

професію? [11] Сьогодні потрібно показувати, наскільки робота пожежника була та залишається почесною, відповідальною, щоб сучасні керівники, реформуючи службу, перейняли цією філософією. Щоб те зерно з минулого проросло.

Нам сьогодні кажуть, що треба брати приклад із Польщі або Німеччини, - і всі погоджуються. На мій погляд, не можна порівнювати, в яких країнах пожежники кращі. Можна сказати, де краще структура, організація, техніка, але в найбільшій країні віддача пожежника в роботі може бути більше, ніж у найзаможнішій [12-16].

Нам треба зазирнути в історію і сказати, що у нас було не гірше, ніж в інших країнах. Свого часу ми були в лідерах пожежної моди, на початку ХХ сторіччя сучасники вважали пожежну службу Києва найкращою в Європі!

Основна мотивація рятувальника або пожежника повинна базуватися на історії, на гордості за свою професію. Це той фундамент, на якому потрібно робити надбудову. Візьмемо, наприклад, Німеччину. Запитуємо, ким ви працюєте? Людина гордо відповідає – пожежником! У суспільстві гордо кажуть – він пожежник! У нас запитуємо, чуємо ніякову відповідь – пожежником... І всі навколо, ледве не зі зневагою – а-а-а, він пожежником працює... Ось вам і різниця в філософії і в сприйнятті суспільства. Чому так сталося? Тому що ми дуже мало працюємо над створенням позитивного образу представника нашої професії, системою пожежництва. Але ж наші люди – це справжні герої! Якщо військовий йде на війну, він знає, що з цього боку – свої, а з іншого - ворог. А на пожежі ризик кожену секунду, тому що зусібч завжди невідомість. Той, хто стикався у важку хвилину з роботою пожежників, бачив реальну сторону нашої професії. Коли щось трапиться, всі чекають, коли прийдуть пожежники, чекають на порятунок. Слова бойова готовність і бойова підготовка для нас не пустий звук, а повсякденна робота [17].

Спала мені на думку історія з гудзиком. Коли закінчилися царські часи, і настали радянські, одним із перших указів нової влади була вказівка поміняти на формі пожежників дорогі мідні гудзики на дешеві залізні. Здавалося б, дрібниця, але дуже вже символічно. Це спрощення, на жаль, дійшло й до сьогодення – багато в чому через те, що ми не знаємо своєї історії.

На моє глибоке переконання, в системі департаменту Пожежної охорони, в системі ДСНС України, в службовій підготовці, в підготовці у вищих навчальних закладах мусить бути така дисципліна як історія Пожежної охорони України. Адже це одна з основ нашої системи для мотивації співробітників в роботі, гордості причетністю до організації [18; 19].

Висновки. Отже, обгрунтовано, що пожежною справою повинен займатися фахівець. Професіонал – це не тільки обсяг знань, але і любов до своєї професії. Гасіння пожеж – наука високоточна. Підготовка офіцера-пожежника включає в себе вивчення теплофізики, механіки, опору матеріалів, спецхімії, тактики гасіння пожеж, без цього неможлива ефективна робота пожежно-рятувальних підрозділів. У довіднику «Керівника гасіння пожежі» в доступній формі викладена філософія гасіння пожежі, яка полягає в елементарному трикутнику. Три складових – продукт горіння, джерело запалювання і окислювач. Гасіння пожежі залежить від цих трьох чинників, якщо ми прибираємо один із них, припиняється й горіння. Просто? Так, просто, але, щоб грамотно все зробити, потрібна низка складних технічних предметів. За книгою пожежу не гасять, за книгою йде підготовка. Треба знати вирішальний напрямок на пожежі, як розвивається кругова форма пожежі, або прямокутна, або фронтальний розвиток, за якої інтенсивності можна локалізувати вогонь. Для розрахунку того, скільки потрібно сил і засобів, є формули...

Змінювалися політичні устрої, технологічні уклади, але суть професії залишалася незмінною. Місія – рятувати людей від вогню, який вийшов з-під контролю.

Головне завдання при вивченні історії пожежної служби, яка розвивалася разом із розвитком людства, — нагадати, що традиції пожежників, готовність до самопожертви йдуть з глибини століть. Хотілося б, щоб працівники системи пожежної охорони, служби порятунку отримали нову мотивацію.

Історія пожежної охорони на території сучасної України об’ємна і багатогранна, наповнена долями відданих своїй справі людей, прикладами героїзму і самопожертви.

Література

1. Практическое наставление Брантмейстерамъ. Сочинено при Санктпетербургской Полиции 1818 года. Санктпетербург. В Типографии В.Плавильщикова. 1818.
2. Лунд Э.Э., Федотов П.А.. Пожарная тактика. Правила тушения пожаров в вопросах и ответах С.-Петербург, Типография Т-ва М.О. Вольф, 1907.
3. Эварницкий Д.И. «Запорожье в остатках старины». СПб, 1888.
4. Пожарное дело въ С.-Петербурге. Исторический очеркъ. Подъ редакціей СПб Брантъ-Маіора полковника М.А.Кирилова. Брантмейстеръ В.С. Рудницкій. С.-Петербург. “Северная Электротпечатня” Эд. Эд. Новицкаго. Гороховая, 36.1903.
5. Чехов А. Исторический очерк пожарного дела в России. СПб. 1892.
6. Шумов С., Андреев А. «История Запорожской Сечи». Киев-Москва, 1910.
7. Требезов Н.П. Пожарная тактика. Издательство НКВД РСФСР, М. 1928 г.

8. Пожарный календарь на 1914 г., под редакцией Д.П. Струкова. Издание ИРПО, С.-Петербург, Моховая ул., №5.
9. О разследовании поджоговъ. Руководство для юристовъ и агентовъ страховыхъ обществъ. Переводъ съ немецкаго Ю. Гартмана. Секретаря Варшавской Судебной Палаты. С.-Петербургъ. 1906.
10. Сводъ законовъ Россійской імперіи, издания 1857 года. Том двенадцатый Часть 1. Уставы Путей сообщения, Почтовый, Телеграфический, Строительный и Пожарный. Санктпетербургъ. Въ Типографіи Второго Отделенія Собственной Его Императорскаго Величества Канцеляріи. 1857. Устав ПОЖАРНЫЙ С. 3. 1857 г., Т. XII, ч. 1, тетр. 5. Сводъ Уставовъ пожарныхъ.
11. Эварницкий Д.И. «История запорожских казаков». Т.1-3, Киев, 1990.
12. Шапиро Л. Пожарная охрана в прошлом и настоящем. Профиздат Москва 1938 г.
13. Ларіна В., Томчишин П., Е. Братко Історія рятувальної справи Хмельниччини (1941-2017 рр.). Хмельницький. 2017.
14. «На варті». Позачерговий випуск «Тютюнової Іскри». Орган робітників 1-ї Держтютюнарні. 24 липня 1931 року.
15. Трамм В.Ф., инженер-полковник. Противовоздушная оборона жилого дома. Редиздат ЦС Союза ОСОАВИАХИМ СССР. Москва 1946.
16. Инж. С.П. Ярославський. Як гасити сільські пожежі. 54 малюнки в тексті. Пер. з рос. мови К.Товкача. Державне видавництво України, 1929.
17. Собрание законов и распоряжений рабоче-крестьянского правительства Украины.
18. Центральный государственный исторический архив Украины. Киев. Фонд 442.

19. Zhukova I.V., Romanenko E. Peculiarities of cooperation of the European Union in the framework of partnership civil society development programs // Public management. 2020. № 2 (22). March 2020. PP. 191-201.

References

1. Prakticheskoe nastavlenie Brantmejsteram#. Sochineno pri Sanktpeterburgskoj Policii 1818 goda. Sanktpeterburg. V Tipografii V.Plavil'shhikova. 1818.
2. Lund Je.Je., Fedotov P.A.. Pozharnaja taktika. Pravila tushenija pozharov v voprosah i otvetah S.-Peterburg, Tipografija T-va M.O. Vol'f, 1907
3. Jevarnickij D.I. «Zaporozh'e v ostatkah stariny». SPb, 1888.
4. Pozharnoe delo v# S.-Peterburge. Istoricheskij ocherk#. Pod# redakciej SPB Brant'-Maiora polkovnika M.A.Kirilova. Brantmejster# V.S. Rudnickij. S.-Peterburg. "Severnaja Jelektropechatnja" Jed.Jed. Novickago. Gorohovaja, 36.1903.
5. Chehov A. Istoricheskij ocherk pozharnogo dela v Rossii. SPb. 1892.
6. Shumov S., Andreev A. «Istorija Zaporozhskoj Sechi». Kiev-Moskva, 1910.
7. Trebezov N. P. Pozharnaja taktika. Izdatel'stvo NKVD RSFSR, M.-1928 g.
8. Pozharnyj kalendar' na 1914 g., pod redakciej D.P. Strukova. Izdanie IRPO, S.-Peterburg', Mohovaja ul., №5.
9. O razsledovanii podzhogov#. Rukovodstvo dlja juristov# i agentov# strahovyh# obshhestv#. Perevod# s# nemeckago Ju. Gartmana. Sekretarja Varshavskoj Sudebnoj Palaty. S.-Peterburg#. 1906.
10. Svod zakonov Rossiskoj imperii, izdanija 1857 goda. Tom dvenadcatyj Chast' 1. Ustavy Putej soobshhenija, Pochtovyj, Telegraficheskij, Stroitel'nyj i Pozharnyj. Sanktpeterburg. V Tipografii Vtorago Otdelenija Sobstvennoj Ego Imperatorskago Velichestva Kanceljarii. 1857. Ustav POZHARNYJ S. Z. 1857 g., T.XII, ch.1, tetr. 5. Svod Ustavov pozharnyh.
11. Jevarnickij D.I. «Istorija zaporozhskih kazakov». T.1-3, Kiev, 1990.

12. Shapiro L. Pozharnaja ohrana v proshlom i nastojashhem. Profizdat Moskva 1938 g.
13. Larina V., Tomchishin P., Bratko E. Istorija rjatuval'noi spravi Hmel'nicchini (1941-2017 rr.). Hmel'nic'kij. 2017.
14. «Na varti». Pozachergovij vipusk «Tjutjunovoï Iskri». Organ robitnikiv 1-ï Derzhtjutjunarni. 24 lipnja 1931 roku.
15. Tramm V.F., inzhener-polkovnik. Protivovozdushnaja oborona zhilogo doma. Redizdat CS Sojuza OSOAVIAHIM SSSR. Moskva 1946.
16. Inzh. S.P. Jaroslavs'kij. Jak gasiti sil's'ki pozhezhi. 54 maljunki v teksti. Per. z ros. movi K.Tovkacha. Derzhavne vidavnictvo Ukraïni, 1929.
17. Sobranie zakonov i rasporjazhenij raboche-krest'janskogo pravitel'stva Ukrainy.
18. Central'nyj gosudarstvennyj istoricheskij arhiv Ukrainy. Kiev. Fond 442.
19. Zhukova I.V., Romanenko E. Peculiarities of cooperation of the European Union in the framework of partnership civil society development programs // Public management . 2020. № 2 (22). March 2020. PP. 191-201.